

INFORMACIJOS IEŠKOJIMAS KONTEKSTE. TAMPERĖS KONFERENCIJOS PRANEŠIMŲ APŽVALGA

Elena Macevičiūtė

1996 m. rugpjūčio 14–16 dienomis Tamperėje (Suomija) vyko tarptautinė konferencija, skirta informacijos poreikių, ieškojimo ir naudojimo skirtinguose kontekstuose tyrimams.

Individualūs informacijos poreikiai, ieškojimas ir naudojimas reiškiasi skirtingose bendruomenėse ir organizacijose su jų skirtingomis struktūromis ir kultūromis. Informacijos resursų organizacija atskirose bendruomenėse ar visoje visuomenėje veikia informacijos paieškos ir naudojimo procesus. Be to, informacijos poreikiai, ieškojimas ir naudojimas priklauso nuo situacijos. Šie trys faktoriai formuoja individų informacinį elgesį profesinėje veikloje ir kasdieniniame gyvenime. Todėl konferencijos organizatorių tikslas ir buvo skatinti tyrimus, kurie analizuotų informacijos poreikius, paiešką ir naudojimą, atsižvelgiant į šiuos konteksto veiksnius.

Konferencijoje buvo perskaityta apie 30 pranešimų. Toną konferencijai davė Brendos Dervin (Ohajo valstijos universitetas) pagrindinis pranešimas „Kontekstas kitu vardu: metodologinės priemonės nepaklusniam žvėriui tramdyti“ [1]. Čia autorė apžvelgia konteksto sąvokos vartojimą tyrimuose. Tai viena dažniausiai šiuo metu vartojamų, beveik neapibrėžiamų arba įvairiausiai apibrėžiamų sąvokų, dažnai vartojama tyrinėjant žinių ir tikrovės santykį, dialektišką produkto ir proceso ryšį, tarpusavio sąveikų įvairovę, prasmės šaltinius. Dažniausiai konteksto sąvoką teoriškai bando aiškinti teksto analizės tyrinėtojai, Batesono

pragmatikos ir sistemų teorijos pasekėjai, kontekstinės psichologijos atstovai. Kontekstas yra tai, kur gali plaukioti kaip žuvis. Jis yra aplinkui ir yra tavyje. Konteksto požiūris lemia naują tyrinėtojo vaidmenį. B. Dervin supranta informaciją kaip komunikacijos konstrukta, kuris sukuriamas socialiniame kontekste.

Metodologinius ir teorinius pagrindus aiškino pranešimuose Myke Gluck (Floridos valstijos universitetas) ir Sanna Talja (Tampėros universitetas). M. Gluck pranešime „Prasmės ieškojimas semiotikoje“ [2] siūlomas eksperimentas, kurio tikslas atskleisti, kaip prasmės ir semiotikos sistemos gali padėti keistis informacija apie „vartojamos informacijos“ reiškinį. Jo metu siūloma sugretinti metinių ataskaitų semiotinės analizės duomenis su duomenimis, gautais iš interviu su vartotojais apie šių ataskaitų prasmę. S. Talja pranešime „Informacijos“ ir „Vartotojo“, kaip tyrimo objektų, sampratos“ [3] nagrinėjamos teorijos, kurios aiškina informacijos ir jos vartotojų prigimtį ir kuriomis vadovaujasi informacijos ieškojimo tyrinėtojai. Atskleidžiami pagrindiniai šių teorijų trūkumai, „žinių formavimosi“ teorijos priešpastatomos „informacinio žmogaus“ teorijoms.

Nemaža konferencijos pranešimų skirta informacinio elgesio tyrimams. Plačiausias apibendrinimas pateikiamas T. Wilsono (Šefildo universitetas) pranešime „Informacinis elgesys: interdisciplininė perspektyva“ [4]. Jame analizuojamas informacijos poreikių tyrimas įvairių mokslų (išskyrus informacijos mokslą) kontekste. Išskiriamos pagrindinės informacijos poreikių ir informacinio elgesio kilmę aiškinančios teorijos (streso ir prisitaikymo, rizikos ir atlygio), informacijos ieškojimo trukdžiai (socialiniai ir tarpasmeniniai, situaciniai), informacijos šaltinių prieinamumo ir patikimumo tyrimai ir reikšmė.

Paul Solomon (Šiaurės Karolinos Čapel Hilo universitetas) savo pranešime „Informacinis elgesys ir prasmės kūrimas“ [5] aptaria kai kuriuos svarbius ilgalaikio tyrimo, skirto gamtos apsaugos tarnybos darbuotojų informaciniam elgesiui, aspektus. Šiuo tyrimu buvo siekiama išaiškinti, kaip informaciniame elgesyje

reiškiasi laiko paskirstymo, socialiniai ir asmeniniai veiksniai. Anders Malmsjo (Skiövöds universitetas, Švedija) pranešime „Informacijos paieškos elgesys ir informacijos sistemų plėtra“ [6] aptariamos įvairios informacijos rūšys ir jas apdorojančios informacijos sistemos. Informacijos poreikiai ir naudojimas sudaro dinamišką informacijos sistemų funkcionavimo aplinką. Informacinį elgesį būtina tyrinėti, jei siekiama sukurti prie kintančios aplinkos prisitaikančias informacijos sistemas. Nemažai dėmesio skiriama įvairių profesijų atstovų informaciniam elgesiui ir informacijos procesams komandose: Jacquelin Algon (Rutgers universitetas, JAV) pranešimas apie projektavimo komandos narių informacinį elgesį („Projektą kuriančios komandos narių užduočių, etapų ir informacinio elgesio klasifikacija“) [7], Diane Sonnenwald (Šiaurės Karolinos Čapel Hilo universitetas) ir Leah Lievrow (Kalifornijos universitetas) pranešimas „Bendradarbiavimas projektavimo procese“ [8], Gloria Leckie ir Karen Pettigrew (Vakarų Ontario universitetas) pranešimas apie bendrąjį specialistų informacijos ieškojimo modelį [9], Carol Kuhlthau (Rutgers universitetas) pranešimas apie „Neapibrėžtumo įtaką apsaugos analitiko informaciniam elgesiui“ [10], Christine Barry (Karališkasis Londono koledžas) pranešimas apie teorinės fizikos tyrinėtojų informacijos ieškojimą ir informacijos technologijos įtaką jam („Informacijos ieškojimas pažangioje informacinėje kultūroje“) [11].

Ypač daug dėmesio skiriama informacijos poreikiams, kuriuos būtina suprasti kuriant efektyvias informacijos sistemas ir paslaugas. Bryce Allen (Misūrio universitetas) naudoja problemos sprendimo modelį ir aptaria keturis požiūrius į informacijos poreikius – kognityvinį, socialinį, socialinio pažinimo ir organizacinį. Jo tikslas išaiškinti, kaip individualūs ir situacijos kintamieji veikia asmeninius ir grupinius informacijos poreikius ir jų nustatymą („Informacijos poreikiai: požiūris į asmens situaciją“) [12]. E. Glynn Harmon ir Elissa Ballesteros (Teksaso Austino universitetas) savo pranešime „Nesąmoningas pažinimas“ [13] pabrė-

žia, kokią didelę įtaką užklauso procesui daro nesąmoningas paži-
nimas. Iki šiol į šį veiksnių informacijos paieškos procesuose vi-
siškai nebuvo atsižvelgiama. Todėl informacijos teorija nepajėgia
paaiškinti, kodėl vartotojai taip blogai pateikia ir aiškina savo
problemas, ypač užklauso pradžioje. Kad visas procesas būtų
sėkmingas, būtina formuluoti pradinis klausimus, kurie tikrai
rodytų pasąmonėje slypinčius tikruosius informacijos poreikius.

Dalis pranešimų skirti tam tikrų vartotojų grupių informaci-
jos poreikių tyrimų rezultatams. Pelling Wang (Tenesio universi-
tetas) pranešime „Vartotojų informacijos poreikiai skirtingų tyri-
mo etapų metu“ pateikia ilgalaikio dėstytojų ir studentų tyrimo
rezultatus. Atskleidžiama, kad vartotojai panaudoja tik pusę pa-
sirinktos medžiagos, o cituoja tik ketvirtadalį skaitytų dokumen-
tų. Kai kurie necituoja nieko [14]. Dar vienos akademinės visuo-
menės narių grupės – Jungtinės Karalystės universitetų vadovų –
informacijos poreikius tyrinėjo Brendan Loughridge (Šefildo uni-
versitetas) („Jungtinės Karalystės universitetų akademinė skyrių
vadovų informacijos poreikių tyrimas“) [15]. Vietos valdžios ad-
ministratorių informacijos poreikių ypatybes, susijusias su miestų
valdymo problemomis, aptarė Katrina Bystrom (Tamperės uni-
versitetas) („Municipalitetų administratorių informacijos porei-
kių ir paieškos priklausomybė nuo užduoties sudėtingumo“) [16],
Europos Sąjungos tyrimą apie piliečiams skiriamą informaciją
Norvegijoje ir Vokietijoje atliko Gerhard Schwabe (Hohenheimo
universitetas, Štutgartas) („Norvegijos, Vokietijos ir Europos
Komisijos informacija piliečiams: poreikiai ir pristatymas“) [17].
Keli tyrimai skirti įvairių amžiaus grupių informacijos porei-
kiams: paauglių sprendimams būtinai informacijai apie galimą
karjerą („Kaip informacija apie karjerą padeda paaugliams apsi-
spręsti“) [18], „Vyresnio amžiaus žmonių informacijos porei-
kiams ir informaciniam elgesiui“ [19], informacijos apie narkoti-
kus poveikį mergaitėms („Mergaitės ir informacija apie narkoti-
kus“) [20]. Pastarojo tyrimo autorius Ross Todd (Sidnėjaus tech-
nologijos universitetas) pritaiko pagrindinę Bertram Brookes in-

formacijos mokslo lygtį kognityviniam informacijos panaudojimui reikšti.

Netikėto informacijos suradimo reiškiniui skiriamas Sanda Erdelez (Teksaso Austino universitetas) pranešimas „Susidūrimas su informacija: netikėto informacijos suradimo koncepcija“ [21].

Mažiausiai dėmesio kreipiama ir, konferencijos rengėjų duomenimis, mažiausiai nagrinėjamas yra informacijos panaudojimas [22]. Kimmo Suominen ir Reijo Savolainen (Tampere universitetas) mano, kad būtina turtinti žmonių suvokimą, kokia svarbi yra informacija jų kasdieniniame gyvenime. Socialinio konstruktyvizmo teorija, jų nuomone, puikiai tinka informacijos, kaip diskursinio veiksmo, tyrimui. Pagal šią teoriją „žmogus yra besišnekučiuojanti būtybė“. Todėl tyrinėjant informacijos panaudojimą galima sutelkti dėmesį į pokalbį (plačiąja prasme tai visos žodinės ir rašytinės komunikacijos formos) („Socialinio konstruktyvizmo požiūris į informacijos vartojimo tyrimą“) [23]. Informacijos panaudojimo ir mokymosi rezultatų sąryšį nagrinėjo Louise Limberg (Geteborgo universitetas, Švedija) („Informacijos panaudojimas mokymuisi“) [24], o informacijos vaidmenį organizacijoje ir jos įtaką tobulinant organizacijų veiklą bei plečiant tikslus aptarė Joyce Kirk (Sidnėjaus technologijos universitetas) („Kaip vadovas naudoja informaciją“) [25].

Tik pora pranešėjų aptarė kai kuriuos informacijos sistemų aspektus [26]. Konferencijos turinys aiškiai rodo, kad senasis informacijos tyrimų pagrindas, kuris orientavosi į sistemas, paseno. „Jį pakeitė kita metateorija, kuri orientuojasi į veiksmą arba asmenį tam tikroje situacijoje. Informacinis elgesys suprantamas kaip procesas, kurio elementai (nuo poreikių iki panaudojimo) yra įterpti į platesnius procesus. Informacija suvokiama kaip socialinis darinys, kuriamas žmonių ir pranešimų sąveikoje. Tyrimo objektas vis labiau suprantamas kaip socialinis reiškinys, o tai verčia atsižvelgti į įvairių organizacijų ir visuomenės lygmenų kintamuosius. Vis daugiau idėjų iš kitų mokslų panaudojama informacijos tyrimams, o tai plečia mūsų tyrimų horizontus ir lauką.“ [27]

LITERATŪRA

1. Dervin B. Given a Context by Any Other Name: Methodological Tools for Taming the Unruly Beast. Tampere, 1996. 36 p.
2. Gluck M. Making Sense of Semiotics: Privileging Respondents in Revealing Contextual Geographic Syntactic and Semantic Codes. Tampere, 1996. 16 p.
3. Talja S. Constituting „Information” and „User” as Research Objects. Tampere, 1996. 18 p.
4. Wilson T. Information Behaviour: an Inter-Disciplinary Perspective. Tampere, 1996. 11 p.
5. Solomon P. Information Behaviour in Sense-Making: a Three Year Case Study of Work Planning. Tampere, 1996. 20 p.
6. Malmsjo A. Information Seeking Behaviour and Development of Information Systems. A Contextual View. Tampere, 1996. 13 p.
7. Algon J. Classifications of Tasks, Steps and Information-Related Behaviours of Individuals on Project Teams. Tampere, 1996. 19 p.
8. Sonnenwald D. H., Lievrouw L. A. Collaboration During the Design Process: a Case Study of Communication Roles and Project Performance. Tampere, 1996. 20 p.
9. Leckie G. J., Pettigrew K. E. A General Model of the Information Seeking Professionals: Role Theory Through the Back Door? Tampere, 1996. 17 p.
10. Kuhlthau C. C. The Influence of Uncertainty on the Information Seeking Behaviour of a Securities Analyst. Tampere, 1996. 15 p.
11. Barry Ch. Information Seeking in an Advanced IT Culture: a Case Study. Tampere, 1996. 15 p.
12. Allen B. Information Needs: a Person in Situation Approach. Tampere, 1996. 14 p.
13. Harmon G., Ballesteros E. Unconscious Cognition: the Elicitation of Deeply Imbedded Information Needs. Tampere, 1996. 15 p.
14. Wang P. User's Information Needs at Different Stages of a Research Project: a Cognitive View. Tampere, 1996. 14 p.
15. Loughridge B. Investigating the Management Information Needs of Heads of Academic Departments in Universities in the United Kingdom: a Critical Success Factors Approach. Tampere, 1996. 18 p.
16. Bystrom K. Municipal Administrators at Work – Information Needs and Seeking in Relation to Task Complexity: a Case-Study Amongst Municipal Officers. Tampere, 1996. 19 p.
17. Schwabe G. Citizenship Information in Norway, Germany, and From the European Commission: the Needs and Delivery. Tampere, 1996. 15 p.
18. Julien H. How career Information Helps an Adolescent's Decision-Making. Tampere, 1996. 17 p.
19. Williamson K. The Information Needs and Information Seeking Behaviour of Older Adults: an Australian Study. Tampere, 1996. 16 p.

20. Todd R. J. *Girls and Drug Information: an Exploration of Brookes' Fundamental Equation of Information Science*. Tampere, 1996. 18 p.
21. Erdelez S. *Information Encountering: a Conceptual Framework for Accidental Information Discovery*. Tampere, 1996. 16 p.
22. Vakkari P. *Information Seeking in Context: a Changing and Challenging Metatheory*. Tampere, 1996. P. 9.
23. Tuominen K., Savolainen R. *A Social Constructionist Approach to the Study of Information use as Discursive Action*. Tampere, 1996. 22 p.
24. Limberg L. *Information Use for Learning Purposes*. Tampere, 1996. 17 p.
25. Kirk J. *Manager's Use of Information: a Grounded Theory Approach*. Tampere, 1996. 14 p.
26. Barnes D. M. et al. *Effective Information Systems for High-Performing Self-Managed Teams*. Tampere, 1996. 14 p.; Davenport E. et al. *The Appropriations of Home Information Systems in Scottish Households*. Tampere, 1996. 14 p.
27. Vakkari P. *Information Seeking...* P. 11.

Įteikta 1996 m. lapkričio mėn.

INFORMATION SEEKING IN CONTEXT. REVIEW OF THE TAMPERE CONFERENCE

Summary

The International Conference on the study of information needs, seeking, and usage took place in Tampere on August 14–16, 1996. Over 30 authors presented the results of their research. The Conference showed that the previous orientation to the information system had changed. At present, information is perceived as a social phenomenon and information behaviour, as a process embedded in a wider context that can not be ignored by researchers.